

Aktuálne otázky bankového dohľadu v Európe

Alain Buzelay¹, Žaneta Lacová²

Základy bankového dohľadu stanovil v roku 1988 Bazilejský výbor pre bankový dohľad pod záštitou Banky pre medzinárodne zúčtovanie so sídlom v Bazileji (BIS). Jeho cieľom je zabezpečiť stabilitu bankového systému a systému financovania ekonomík. Z pohľadu európskych krajín ide o proces deregulácie bankového trhu. Potreba primeraných pravidiel vychádza z myšlienky, že deregulácia trhu neznamená absenciu regulácie, ale odstraňovanie takých pravidiel, ktoré bránia tvorbe konkurenčného prostredia. Keďže konkurencia predstavuje spôsob dosahovania efektívnosti, deregulácia sa stáva nie cieľom, ale len prostriedkom na dosiahnutie iných ekonomických cieľov.

NEVYHNUTNOSŤ POSILNENIA BANKOVÉHO DOHĽADU

Príčiny a dôsledky finančnej krízy okrem iného odhalili laxnosť vedenia mnohých bánk, najmä amerických, v oblasti poskytovania hypotekárnych úverov. Išlo o riadenie, ktoré bolo častejšie motivované rentabilitou ako bezpečnosťou a stabilitou. Výsledkom takéhoto štýlu riadenia bol bankrot amerických bánk ako Lehman Brothers alebo zlé výsledky európskych bánk ako Dexia a pod. Potreba reštrukturalizácie bankového dohľadu je evidentná a stala sa hlavným cieľom zasadnutia G20 v Soule v novembri 2008. Napriek vylepšeniam, ktoré predstavuje Bazilej II bis na roky 2011 až 2012, súčasné bazilejské dohody a ukazovatele nie sú postačujúce, pretože neberú do úvahy nové bankové riziká. Z toho vychádzajú aj nové odporúčania Bazilejského výboru (Bazilej III) publikované v decembri 2010, ktoré by mali byť transponované do národných legislatív a postupne aplikované v období rokov 2013 až 2019. Pravidlá Bazilej III dnes k posilnenému dohľadu na mikroúrovni pridružujú aj dohľad na makroúrovni, aby stabilizovali ekonomický rozvoj a pôsobili proti finančným cyklom. Tieto posilnenia pravidiel bankového dohľadu však prinášajú aj riziká nežiaducich efektov, na ktoré sa treba pripraviť.

Prvé riziko: konsolidácia kapitálu a likvidity môžu byť vzájomne protichodné

V decembri 2010 Bazilejský výbor analyzoval dopad nových pravidiel na vzorke bánk zastupujúcich 23 z 27 členských krajín. Štúdia identifikovala dve skupiny bánk podľa ich veľkosti a významu – skupinu globálnych hráčov a skupinu malých hráčov. Banky prvej skupiny by mali podstúpiť navýšenie svojich aktív s ohľadom na ich riziká a súčasné zníženie vlastných zdrojov podľa filtra nových požiadaviek na kapitál. Rešpektovanie stanovených ukazovateľov bude tieto banky viesť k tvorbe 165 mld. EUR vlastného kapitálu Tier 1³ do roku 2015 a ďalších 577 mld. EUR do roku 2019, zatiaľ čo pre banky druhej skupiny to bude predstavovať len 8 mld. EUR a neskôr 25 mld. EUR. Viaceré banky budú nútené hľadať ďalšie vlastné zdroje pri pravdepodobne vyšších nákladoch, ako sú náklady zodpovedajúce emisii akcií. Iste aj z tohto dôvodu napr. BNP Paribas v septembri 2011 oznámila svoj záujem zvýšiť kapitál a dosiahnuť hodnotu ukazovateľa primeranosti základných vlastných zdrojov vo výške 9% do roku 2013. Súčasne plánuje čiastočne obmedziť aktivity náročné na kapitál.

V neposlednom rade existuje aj možnosť rekapitalizácie bánk verejnými zdrojmi, predstavujúca de facto znárodnenie bánk. Bez ohľadu na formu

- ¹ Alain Buzelay je emeritný profesor na univerzitách Nancy Université – Nancy II. a Université de Paris I – Panthéon-Sorbonne. Je vedúci výskumu na Sciences-Po Paris a profesor na Ekonomickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.
- ² Žaneta Lacová je odbornou asistentkou na Ekonomickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.
- ³ Bližšie pozri Taškova, J.: Výzvy novej regulácie po zavedení pravidiel Bazilej III. In: Biatic č. 9, 2011, roč. 19, s.17 – 23.

Tab. 1 Expozícia vybraných európskych bánk voči štátnemu dlhu (k 31. 12. 2010, v mld. EUR)

Banky	Grécko	Taliansko	Portugalsko	Španielsko
BNP Paribas	4,996	24,114	2,033	3,900
Société Générale	2,651	3,341	0,631	2,220
Crédit Agricole	0,655	10,123	1,109	2,772
Banque Populaire Caisse d'Épargne	1,262	3,497	0,319	0,380
Intesa Sanpaolo	0,619	57,622	0,070	0,764
Deutsche Bank A.G.	1,510	5,336	0,086	2,082
Royal Bank of Scotland	1,135	4,654	0,208	0,379
BBVA (Banco Bilbao Vizcaya Argentaria S.A.)	0,127	3,897	0,647	53,452

Zdroj: European Banking Authority (EBA) – stresové testy z 15. júla 2011.

použitých zdrojov môže byť rekapitalizácia európskych bánk nedostatočná, a to v súvislosti s financovaním dlhu niektorých krajín (tabuľka 1).

Pokiaľ ide o likviditu, štúdia bazilejského výboru odhaduje, že 45 % bánk plnilo kritériá krátkodobej likvidity LCR (*Liquidity Coverage Ratio*) a dlhodobej likvidity NSFR (*Net Stable Funding Ratio*) už v roku 2010. Rozdiely medzi bankami sú však výrazné. Banky prvej skupiny, ktoré sú aktívnejšie v špekulačných obchodoch, musia vynaložiť viac úsilia na adaptáciu na nové pravidlá. Dlhodobá likvidita môže banky pri získavaní dlhodobých zdrojov obmedzovať, keďže trh má svoju absorpčnú schopnosť. Aby sa vyhli vysokým nákladom financovania cudzími zdrojmi, banky môžu dlhy vo svojich súvahách masívne pretransformovať na cenné papiere, pričom obmedzenia a nebezpečenstvá takýchto postupov sú známe.

Druhé riziko: niektoré banky nebudú schopné rešpektovať pravidlá

Európska banková autorita (EBA) testovala veľké európske banky (stresové testovanie) už druhýkrát od začiatku krízy v roku 2007. Ide o odhad schopnosti banky odolať – podľa rôzne špecifikovaných scenárov – simulovanému pádu trhu nehnuteľností, hlbokkej recesii, veľkému znehodnoteniu dolára a pod. Výsledky testovania hovoria, že z 90 testovaných bánk neuspelo len osem (päť španielskych bánk: Caja Mediterráneo, Catalunya Caixa, Unnim, Caja Tres a Banco Pastor; dve grécke banky: ATE Bank a EFG Eurobank; jedna rakúska banka: Volksbank). Kvôli svojmu posilneniu musia tieto banky nájsť dodatočný kapitál 2,5 mld. EUR.

Šestnásť bánk, ktoré sa ocitli tesne nad stanoveným limitom, je vystavených dlhovému

riziku a politicky citlivému riziku deficitu. V tejto súvislosti nemožno zabúdať, že fiktívna priepasť medzi odolnejšími a menej odolnejšími hráčmi, ktorá existuje od začiatku krízy, sa procesom zostrovania bankového dohľadu prehlbuje. Dokazuje to aj rozdiel medzi výsledkami hlavných európskych bánk za prvý štvrťrok 2011 (tabuľka 2). Tieto výsledky môžu byť spôsobené okrem iného aj väčším či menším ústupkom bán v oblasti opravných položiek pri klasifikovaných pohľadávkach.

Tretie riziko: bankové financovanie môže byť omnoho drahšie

Bazilej III bude mať priamy finančný dopad na banky s postupným zhoršovaním ich rentability do roku 2019. Núkajú sa dve vysvetlenia: celkové zvýšenie požadovaného vlastného kapitálu, v kombinácii s prehodnotením váh niektorých aktív, zvýši náklady na kapitál; požiadavky na likviditu zvýšia potrebu likvidity a tým aj náklady na jej obstaranie.

V súčasnom ekonomickom a finančnom kontexte sa však zdá, že banky odmietajú perspektívu poklesu svojej rentability – meranú ukazovateľom ROE (*return on equity*) – rozloženého do rokov 2013 až 2019. Úroveň tohto ukazovateľa, ktorý v Európe osciluje medzi 12 a 15 %, zodpovedá zhodnoteniu bezrizikovej investície a rizikovej prirážky znásobenej faktorom beta, kvantifikujúcim špecifické riziko bankového sektora. Neochota znížiť hodnotu tohto ukazovateľa už v mnohých bankách viedla k prepúšťaniu vlastných zamestnancov. V júli 2011 Crédit Suisse oznámil zrušenie dvoch tisíc pracovných pozícií do konca roka; Goldman Sachs tisíc pozícií; skupina HSBC 30 000 pozícií v USA a v Európe do roku 2013. Ale snaha zachovať hodnotu ukazovateľa ROE bude predovšetkým viesť k zvýšeniam poplatkov a nákladov pri poskytovaných úveroch. Banková lobby, ktorá sa usilovala o to, aby bol Bazilej III čo najmenej obmedzujúci, zdôrazňovala negatívny vplyv drahších úverov na malé a stredné podniky a na financovanie ekonomiky vo všeobecnosti.

Úvahy o raste cien úverov však musia byť doplnené o ďalšie úvahy. Po prvé, zvýšenie kapitálových zdrojov bán nemusí byť drahé, ak dané zvýšenie znižuje riziko. Viac vlastných zdrojov predstavuje nižšiu návratnosť, ale aj nižšie riziko. Po druhé, ak veritelia budú vystavení riziku nesplácania, viac vlastných zdrojov predstavuje lacnejší dlh. Po tretie, banky môžu obmedziť hľadanie nových zdrojov iniciovaním vkladateľov na výmenu termínových menových aktív za cenné papiere, aby maximalizovali svoj podiel v portfóliu existujúcich vzťahov.

DVA PREDPOKLADY ÚČINNOSTI BAZILEJA III

Na to, aby bol Bazilej III v praxi účinný, musia byť splnené dva základné predpoklady. Bankový dohľad nesmie byť oddelený od finančného dohľadu a súčasne musí byť podporený reálnou politikou vôľou.

Tab. 2 Výsledky hlavných európskych bánk za 1. štvrťrok 2011 (čistý výsledok v mil. EUR)

Banky	Výsledok
HSBC	3 035
BNP Paribas	2 616
Deutsche Bank	2 130
Banco Santander	2 108
UBS	1 404
ING	1 381
Barclays	1 185
BBVA (Banco Bilbao Vizcaya Argentaria S.A.)	1 150
Crédit Agricole S.A.	1 000
Banque Populaire Caisse d'Épargne	989
Commerzbank	985
Société Générale	916
Crédit Suisse	885
Erste Bank	261
Royal Bank of Scotland	-594
Lloyds Banking Group	-9 000

Zdroj: Les Échos – podniky, jún 2011.

Efektívny bankový dohľad nemôže byť oddelený od finančného dohľadu

Táto nedeliteľnosť vyplýva z interdependencie medzi finančnými trhmi a bankami. Ak sú banky v rámci svojich klasických aktivít menej citlivé na šoky, v rámci investičných aktivít, pri ktorých sa obracajú na trh s cieľom získať zdroje na veľké projekty, sú oveľa viac vystavené rizikám turbulencií na trhu. K dnešnému dňu však ostávajú otvorené mnohé aspekty finančného dohľadu, ako napr. kontrola ratingových agentúr, boj proti daňovým rajom alebo používanie účtovných pravidiel a pod.

Efektívnosť bankového dohľadu súvisí aj s jeho záväznosťou a jeho načasovaním. Nové pravidlá bankového dohľadu budú plne aplikované až po roku 2019, aby sa uľahčila adaptácia bánk na nové podmienky a aby boli neželané zvýšenia úrokových sadzieb čo najmenšie. Otázne je, či adaptácia bánk bude skutočne nutná, keďže nedošlo k dohode o pravidlách, ktoré by každý štát musel transponovať do národných legislatív. Navyše, z časového hľadiska regulácia zaostáva za trhom.

Účinnosť bankového dohľadu závisí aj od reálnej podoby politickej vôle

Hodnoty ukazovateľov pred tým, ako boli prezentované v rámci Bazileja III postupne klesali, a to pod vplyvom lobingu bánk. Nie je ľahké kontrolovať správanie bánk na trhu s vysokou frekvenciou, kde sa každú sekundu uskutočňujú tisíce operácií. Efektívna banková regulácia predpokladá, že politická vôľa odolávala snahe ovplyvňovať bankový sektor. Toto odolávanie musí byť prítomné vo všetkých krajinách, aby sa predchádzalo systémovému riziku. Avšak reálna situácia v niektorých krajinách je taká, že politické a finančné elity sú prepojené, ako napr. v USA, kde sa bývalý predstaviteľ *Goldman Sachs* dostal na čelo *American Treasury*.

Pokiaľ ide o ďalšie efekty Bazileja III na rast nákladov bankového financovania a jeho relatívne slabého dopadu na rast HDP (0,05 až 0,15 % podľa odhadov OECD), tieto musia byť politicky relativizované vzhľadom na ekonomický a sociálny dosah krízy. Ekonomický i sociálny dosah krízy sme mohli pozorovať počas krízy v roku 2008 a 2009. Ak sme sa z predchádzajúcej krízy dostatočne nepoučili, pravdepodobne nastáva čas na novú krízu.

Literatúra:

1. Jézabel Couppey-Soubeyran: *Bâle III : des évolutions mais pas de révolution*. Économie mondiale, CEPII, Paris, 2011.
2. Paul Jorion: *La mesure du risque de crédit doit être un service public*. Journal *Le Monde*, Paris, 8. 2. 2011.
3. Jean-Michel Lamy: *Régulation bancaire – Bâle III : une victoire en trompe-l'œil du G20*. *Le Nouvel Économiste* n°1542, Paris, 17. 11. 2010.
4. Antoine Landrot: *Le risque de surcharge systémique frappe inégalement les banques*, AGEFI, Paris, 20. 6. 2011.
5. Olivier Pastré (sous la direction): *Les marchés sont-ils devenus raisonnables?* P.U.F., Cahiers du Cercle des économistes, Descartes et Cie, Paris, február 2011.
6. Guillaume Plantin: *Il faut renforcer les autorités de régulation*. Journal *Le Monde*, Paris, 24. 5. 2011.
7. Cécile Prudhomme et Marie de Vergès : *Stress tests concluants, mais l'avenir reste incertain*. Journal *Le Monde*, Paris, 17. 7. 2011.
8. Éric Vendin: *La mesure du risque de liquidité selon le Comité de Bâle*. <<http://www.news-banques.com/avis-dexpert-la-mesure-du-risque-de-liquidite-selon-le-comite-de-bale/012159642/#>>, 10. 1. 2011.
9. *Bâle III : Quels impacts sur les métiers de la Banque?* <http://www.eurogroup.fr/IMG/pdf/B3_M2_20110422_VF.pdf>, Eurogroup Consulting, apríl 2011.
10. La Lettre Prudentielle n°4, mars 2011: *De la règle à la mise en œuvre*. <http://list2.pwc.fr/assets/files/lettre_prudentielle/2011-09-14/lettre_prudentielle_n4.pdf>, PricewaterhouseCoopers France.